

Književna poročila

Rado Murnik: Lovske bajke in povesti. „Knjižnica Slovenskega ilustrovanega tednika“ I. zvezek. V Ljubljani 1914. 8°. 190 str. Vež. 2 K 50 v.

Naši Slovožoki in Besedavljji bodo imeli z novo Murnikovo knjigo večje veselje nego Nimrodi, čeprav se dejanje in nehanje vseh dvanajst črtic vrti okrog lovskega in živalskega življenja. Zakaj Murnikove povesti in njih bogati besedni zaklad, ki ga je nedvomno jezikoslovno nadahnjeni Rado Murnik natrpal v pričujoče črtice — naj si bodo bajke ali pripovedke ali dramatski prizori — bodo tistim, ki cenijo pisanost izražanja, dovtipkarstvo v umetno zverženih perijodah, obilico bujnih atributov, drznih primer, vratolomnih paradoksov, humor bolj v besedah kakor v situaciji, in ki imajo vrhu tega smisel za košatost naše lovske slovenščine — prav posebno ugajale. Kaj pa poreko lovci, namreč pravi lovci, ne vem. Sicer pozna Murnik, kakor pričajo te črtice, veselo in veseljaško lovsko življenje skoz in skoz, naj si ga je že sam doživel ali si dal o njem pripovedovati, pa vendar je v njih več hudomušne „zafrkazni“, da govorim po Murnikovo, kakor da bi se mogli resni možje, kakršni so pač vsi pravi lovci, ob njih odkritosrčno zabavati. Pa saj niso namenjene lovcem, ampak ljudem, ki se jim hoče lahkotnega razvedrila. Kdor pa hoče iskati v Murnikovem jeziku še kaj drugega — bo našel tudi to: zakladnico domačih lovskih izrazov, ki si jih je avtor očitno več let zabeleževal in jih ob tej priliki porabil in zabeležil, da se otmejo pogube; dokaj pa jih je tudi sam po večini srečno skoval. Drugi zopet lahko zasluti v tej ali oni črtici satirično namero, ki pa ni nikjer jedka in rezka. — Menda je v zvezi z lovskim življenjem, da se zaplete v dejanje in še prej v besede marsikaka banalnost, ki se da upravičiti v osorni realnosti; a vendar je, menim, „bastardiranje divjih zajkelj s fazani“ ali delo „titularnih“ pesnikov, ki so „v potu svojega obraza“ zastonj molzli vsak svojega impotentnega Pegaza v zraku“ že onkraj mej dopustnega humorja. Banalnost, čeprav po nemško izražena: „So eine Kofedra ist doch kein leerer Wahn“, ne sodi med najboljše dovtipe. Koliko več dovtipnosti je v lastnosti čuvaja Pokalice, ki „je znal jesti ko zmaj, piti ko povodni mož, govoriti pa kakor jezični dohtar“! Ali v nedvomno pretirani trditvi, da „se nihče tako razuzdano ne laže kakor slovenski pisatelji“. —

Murnik ima svoj slog: preprosto dejanje garnira z obilico nadevkov in pridevkov, tako da kar mrgoli krasečih in govorečih epitetov. Primerov za to najdeš, če hočeš, na vsaki strani. Kar eno odprimo! Str. 39: „Veter, nebeški hlapec, pometa suho listje . . . Jako lahkomiselna gosposka muha v zlatem fraku pa pleče z enako razuzdano, koketno prijateljico okoli rdeče gobe pohujšljivi tango.“ i. t. d. Mojster je Murnik v izbiranju lastnih imen, značilnih in zvočnih ob enem. „Rekordavzar“ se utegne prijati marsikakega lovskega bahača; mesar Klobasar, čevljar Migomig, trgovec Pipopuh pričajo vsak o sebi. Novo stvarjeni pridevniki so včasih na prvi pogled eksotični: „napetolici gospod Duhek“, „pirhastolici gostilničar“. —

Podjetništvo „Slov. ilustr. tednika“ je pričelo s to lično knjižico, ki ji v tehničnem oziru ni nič prirekati, izdajati svojo lastno knjižico. Da bi imela le srečnejšo usodo kakor marsikatera zbirka, ki smo jo imeli v preteklih in polpreteklih časih!

J. Wester.

Izbrane narodne pesmi hrvatsko-srbske. I. Junaške pesmi starejših časov. Priredil dr. Branko Vodnik. (Hrvatska knjižnica Matice Slovenske, knjiga VI.) Ljubljana 1913. 8°. 292 str.

V tej drugi izdaji Vodnikove (Drechslerjeve) antologije srbsko-hrvatskih narodnih pesmi je ostala razdelitev v osem skupin ista, četudi so dobili nekateri cikli izpremenjeno, značilnejšo vsebino. Zbirka nudi zaokroženo celoto; uvodi podajo dovolj, kar je vobče v razumevanje narodne epike potrebno, v podrobnostih bi pa tuintam še kaka opazka ne bila odveč. — Dr. Ilešič je zbirki dodal še deveti ciklus v cirilici, štiri vstaške pesmi. Dodatno jim sledi še pesem „Sveti Sava“, „ki nas uvaja v začetke srednjeveške srbske kulture.“ Za naše razmere potreben je bil dodani „Tolmač“, ki obsega opazke o čitanju verzov, kratko slovniško navodilo in slovarček. Tudi zemljevid na koncu knjige utegne kljub svoji primitivnosti čitatelju koristiti. Antologija se je naši srednješolski mladini omilila; nova izdaja, ki je izšla ob stoletnici prve Vukove zbirke, naj drami zanimanje in vzbuja občudovanje jugoslovanske pesniške duše tudi med širšim slovenskim občinstvom!

Š.

Pripis sourednika „Izbranih narodnih pesmi“: Vodnik je uredil pesmi splošno-narodne, starejše narodne epike, jaz pa sem dodal pokrajinsko epiko, torej junaške pesmi novejših časov. Vodniku hvalo, meni — kritiko, češ, da sem izbral pesmi brez okusa, n. pr. Jelačićjado. Poudarjam, da so „junaške pesmi novejših časov,“ razen „Tugovanja zmaja na Lovčenu“, vzete iz pesmarice, ki jo je za „Matico Dalmatinsko“ (1912) uredil tudi — dr. Branko Vodnik. To je sicer samo na sebi irelevantno, a v danih prilikah je treba tudi to povedati, ker se pri nas pesem zdi lepa, če jo je zložil ali izbral x, a grda že samo zato, ker jo je zložil ali izbral y. Nič pa ne prikrivam, da mi je pri uredbi zbirke šlo močno za to — kakor tudi Vodniku, zato toliko ciklov! — da bi snovno postala čim kompletnejša. Želel sem, da bi vsi veliki jugoslovanski pokreti v zbirki dobili svoje mesto, in tu Jelačić ni mogel manjkati; zato ga je sprejel v knjigo „Maticе Dalmatinske“, ki hoče biti istotako popolna, tudi dr. Vodnik. Vsekakor je zanimivo, da je vitez leta 1848., ki so se ga starci naše dobe še spominjali, oseba narodne poezije. Sploh bi pri takih knjigah, ki imajo najtesnejšo zvezo s celoto narodnega življenja in veličino narodnih idej, ne smeli za merilo presoje jemati edino „poetičnosti“; to-le najdemo lahko marsikje, tudi pri Nemcih, a pouka o Jugoslovanstvu ne povsod. V življenju narodov je „poetičnost“ le ena izmed sil, ki odločujejo o njegovi bodočnosti, in niti ni glavna, zlasti če se izgubi v stvarih, ki ne pomnožujejo življenskih sil, ampak še tiste uničujejo, ki so bile. Končno še eno: Enemu je kaka pesem krasota, drugemu ne velja nič, a oba se bosta sklicevala na svoj — okus in „umetniški“ instinkt!

Dr. Fr. Ilešič.

Philippović Mijo, O vilinim rašljama. Zagreb, 1914. Preštampano iz časopisa „Inženjer“. 32 str. Cena 60 v.

Inženir 20. stoletja je napisal razpravo o čudotvornih „vilinskih rašljah“, o čudoviti „vilinski šibi“, ki pokaže človeku, kje je v globini zemlje najti vodo. Stara Mojzesova palica, ki je žejnim Izraelitom pričarala vodo iz suhih tal, se je obnovila v rokah inženirskih. Novembra meseca 1913 je o tem v Zagrebu predaval nadinženir Mijo Philippović in sedaj čitamo to predavanje tudi v tisku. Philippović poroča o dosedanjih nazorih glede „Wünschelrute“ in o najnovejših tehniških poskusih, ki žele staro čudo postaviti na tla fizično-psihičnih zakonov. Smisel čudo-

vite „Wünschelrute“, ki v pravljici kaže lego kovin, skritih globoko v zemlji, in strujanje podzemne vode, je po narodnem govoru dobro podan z izrazom „vilinske rašlje“ (= razsohe, vile) ali „vilinska šiba“, torej rašlje, ki jim same vile dajejo moč. Po Hermovi kačasti palici, ki otvarja duri podzemskega sveta, se je nekdanja „Wünschelrute“ nazivala tudi „virgula divina seu mercurialis“. Človeka, ki išče vodo s pomočjo vilinskih rašelj, imenujejo Nemci „Rutengänger“; taki „Rutengängerji“ (vilinščaki?) so do 18. stoletja bili uradno zaprisežene osebe, a od tedaj do 20. stoletja so bile vilinske rašlje za tehniko zavržena beseda. Zdaj pa zopet vstajajo. Vedno več zemlje se kultivira in živeti hočejo ljudje tudi tam, kjer je voda skrita pod peskom in skalami Bog ve kje. Nemci so to čutili zlasti v svoji „Jugozapadni Afriki“, in baš tam je gospodarski svetnik pl. Uslar izvršil mnogo uspešnih poizkusov. Tehnični žurnali so začeli o tem pisati; na Nemškem se je ustanovila „Zveza za razbistrenje vprašanja vilinskih rašelj“. Inženirji in narodni gospodarji hočejo stvar teoretično rešiti — seveda ne v plašču srednjeveškega praznoverja niti v službi vruga, za čigar orodje je vilinsko šibo smatrala cerkev — in jo praktično izkoristiti. Narodopisec, tehnik in narodni gospodar se znajdejo ob istem predmetu.

Dr. Fr. Ilešič.

„Zvesti Fridolin“? V Jagičevem „Archivu“ (XXXV, str. 514 sl.) poroča prof. Polívka o nekaterih monografijah Emanuela Cosquina, kjer ta francoski učenjak razpravlja o izviri raznih pravljič, tako na pr. o legendi sv. Elizabete portugalske in njenega zvestega paža, ki je po svojem glavnem motivu enaka znani povesti o „dem treuen Knechte Fridolin“. Polívka dodaja tu sam mnogo slovanskih sličnic, tako neko severnobolgarsko, ki pripoveduje, kako je neki trgovec pregovarjal svoje ljudi, naj na travniku ubijejo njegovega zeta, a da je bil sam ubit, ko je šel gledat, ali se je njegovi želji ugodilo. Motiv takemu nasvetu ali ukazu je ljubosumnost ali lakomnost. Prihaja mi tu na misel, ali ni refleks tega motiva tudi v slovenskem „Rošlinu in Verjanku“?

Dr. Fr. Ilešič.

Nekrologi

† Vatroslav Holz. Dne 9. maja t. l. je umrl v Ljubljani tik pred svojo 70letnico širom slovenske domovine znani pisatelj Prostoslav Kretanov. Iz skromnih razmer se je dvignil vrli sin Slovenskih goric po talentu in vztrajnem delu do uglednega mesta. Pot svojega življenja je opisal v noveli „Idealist“, v „Romanu umetniškega samouka“ in v zadnjih svojih spominih „Povabljen nepoklicanec“. Kot uradnik banke „Slavije“ je križem prepotoval domovino, štel je povsod nebroy znancev in prijateljev, ki ohranijo vedno zgovornega, odkritega Ahasvera III. v najlepšem spominu. Svoja potovanja, mnogo življenjepisov, študije o naših slikarjih in kiparjih je priobčeval v Slovenskem narodu, v Edinosti, Soči, obeh Slovanih in Ljubljanskem zvonu. Našemu uredništvu je izročil še dva meseca pred svojo smrtjo prvi del Spominov na Janka Kersnika. V mlajših letih je sodeloval pri Pajkovi „Zori“ in „Kresu“, kjer se je poskušal tudi kot pesnik. Svoje spise, tiskane in v